

การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนท่าพระ เพื่อรองรับการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดขอนแก่น

Culture Landscapes Management of the Tha Phra Community to serve the Cultural Tourism Destination in Khon Kaen Province

พุทศศักดิ์ กำจร¹
Putthasak Kumjorn¹

Received: 11 October 2021

Revised: 11 November 2021

Accepted: 1 December 2021

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาขอบเขตภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนท่าพระ จังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อประเมินความจริงแท้ของภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนท่าพระ จังหวัดขอนแก่น และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนท่าพระ เพื่อรองรับการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดขอนแก่น ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ การรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนท่าพระ จังหวัดขอนแก่นมีขอบเขตภูมิทัศน์วัฒนธรรม 3 ขอบเขต (Zone) ประกอบด้วย เขตพื้นที่ A (Zone A) เป็นเขตพื้นที่ย่านการค้าเก่าผสมผสานกับอาคารบ้านเรือน เขตพื้นที่ B (Zone B) เป็นเขตพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นพื้นที่ออกกำลังกายและพักผ่อนหย่อนใจ และเขตพื้นที่ C (Zone C) เป็นเขตพื้นที่ที่มีสถานที่สำคัญทางศาสนสถาน สำหรับการประเมินความจริงแท้ของภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนท่าพระ จังหวัดขอนแก่น มีการสื่อความหมายข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เป็นจริงเกี่ยวกับตำแหน่งและสถานที่ตั้งของชุมชนตลาดรถไฟท่าพระดั้งเดิมและตลาดท่าพระร้อยปีปัจจุบัน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ทราบข้อมูลผ่านการนำเสนอในรูปแบบต่างๆ ด้วยเทคนิคสื่อความหมายข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่เน้นการนำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แสดงถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างชุมชนตลาดรถไฟดั้งเดิมกับชุมชนตลาดท่าพระร้อยปีปัจจุบัน รวมไปถึงบริบทวิถีชุมชน สังคมและวัฒนธรรมโดยรอบการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนท่าพระ เพื่อรองรับการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดขอนแก่น มีประเด็นดังนี้ มิติที่ 1 การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์ มิติที่ 2 แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้านศาสนสถานที่สำคัญในชุมชนท่าพระ และมิติที่ 3 แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้านอาคารบ้านเรือน สิ่งปลูกสร้าง เพื่อให้นักท่องเที่ยวทราบและตระหนักถึงคุณค่าแก่สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนท่าพระต่อไป

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, ภูมิทัศน์วัฒนธรรม, การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม

¹ สาขาการท่องเที่ยวและการบริการ คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น โทรศัพท์ 09 5169 4361 อีเมล putthasak1@gmail.com

¹ Business Administration Program in Tourism and Hospitality Management, Faculty of Business Administration and Information Technology, Rajamangala University of Technology Isan Khonkaen Campus.
Tel. +669 5169 4361, email: Putthasak1@gmail.com

Abstract

The research objectives were to 1) study the scope of Tha Phra community cultural landscape, Khon Kaen province 2) assess authenticity of the cultural landscape of Tha Phra community, and 3) suggest guidelines for cultural landscape management of the Tha Phra community to support it as a cultural tourism destination in Khon Kaen province, The study used qualitative methods. The data was collected using in-depth interviews with stakeholders through content analysis.

The results of research showed that Tha Phra Community, Khon Kaen Province has 3 cultural landscape boundaries (Zones), comprising.-Zone A is an old commercial area mixed with houses. Zone B is an area characterized by exercise and recreation function and Zone C) It is an area with important religious sites. For evaluating the authenticity of Tha Phra community cultural landscape conveys realistic historical information about the location and location of the original Tha Phra Railway Market community and the current Tha Phra Centenary Market to provide tourists with information through presentations in various forms with techniques to convey information about tourist attractions that focus on presenting local historical stories. Represents the relationship between the traditional railway market community and the current hundred-year Tha Phra market community. including the context of the way of the community society and surrounding culture the cultural landscape management of Tha Phra community to support a cultural tourism destination in Khon Kaen province. The following issues arise.1) Cultural landscape management in history 2) Guidelines for cultural landscape management in important religious sites in Tha Phra community, and 3) Guidelines for managing cultural landscapes in terms of building to let tourists recognize and realize the value of cultural attractions of Tha Phra community.

Keywords: cultural tourism, cultural landscape, cultural landscape management

บทนำ

ในประเทศไทยได้เริ่มศึกษาทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมีการวิจัยที่แพร่หลายมากยิ่งขึ้นจากสถาบันการศึกษาต่างๆ เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจในบริบทเขตพื้นที่ในแง่มุมต่างๆ เนื่องจากเป็นชุดองค์ความรู้พื้นฐานในการสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับบริบททางภูมิทัศน์วัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ (อนุวัฒน์ การถัก และทรงยศ วีระทวีมาศ, 2558) อย่างไรก็ตามการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวผนวกกับองค์ความรู้ด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมยังสื่อถึงการท่องเที่ยว

เชิงวัฒนธรรมซึ่งถือเป็นสาขาวิชาที่มีความสนใจของหลายๆ คน โดยมุ่งเน้นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่ต้องการส่งเสริมและพัฒนาเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวพร้อมให้องค์ความรู้ในหลากหลายมุมมอง รวมถึงแนวคิดที่สื่อถึงความสัมพันธ์ระหว่างภูมิทัศน์ ธรรมชาติ มนุษย์วัฒนธรรม และผู้คนที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่ง (Buckley, Ollenburg, & Zhong, 2008) โดยใช้การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาคุณค่าและความสำคัญภูมิทัศน์วัฒนธรรมให้คงอยู่และยั่งยืน ให้สอดคล้องกับ

สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมของสังคมในปัจจุบัน (Pooksirinapa, <https://pooksirinapa.wordpress.com>) เมื่อกล่าวถึงจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเริ่มก่อตั้งเป็นเมืองมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 อายุสองร้อยกว่าปี กล่าวได้ว่ามีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานทั้งทางธรรมชาติหรือทางอารยธรรม วัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ จึงล้วนเป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิประเทศที่สวยงาม นอกจากนี้ยังได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในหลายๆ พื้นที่เพื่อส่งเสริมทางการท่องเที่ยว (งานท่องเที่ยวและวิเทศสัมพันธ์, 2562)

พื้นที่ชุมชนท่าพระ จังหวัดขอนแก่น เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาเมืองและเป็นชุมชนที่น่าสนใจ อยู่ห่างออกไปจากเขตเมืองขอนแก่นประมาณ 11 กิโลเมตร หน่วยงานภาครัฐระดับท้องถิ่น มีนโยบายที่จะขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว โดยนำสถานีรถไฟเก่าแก่เป็นอาคารไม้สวยงามมาให้ท้องถิ่นดูแล และพร้อมผลักดันให้เป็นศูนย์เรียนรู้ของชุมชนท่าพระเพื่อให้คนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน รวมทั้งเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้และระลึกถึงของเก่ามีสถานีรถไฟท่าพระพร้อมกับหัวรถจักรตู้คอนเทนเนอร์รถไฟทำเป็นแลนด์มาร์คในชุมชน อีกทั้งเป็นประวัติศาสตร์ของชุมชนท่าพระพร้อมด้วยพิพิธภัณฑ์ของเก่าในชุมชน เมื่อนักทัศนศาสตร์หรือนักท่องเที่ยวเข้ามายังขอนแก่นต้องแวะมาเยือนชุมชนท่าพระที่มีบ้านพักเก่าแก่อายุเกือบ 100 ปี ที่อยู่เคียงคู่กับสถานีรถไฟมาโดยตลอด รวมถึงตลาดเปิดท้ายขายของโอท็อปและผลิตภัณฑ์ที่ผลิตด้วยมือเพื่อเป็นการดึงดูดใจนักทัศนศาสตร์และนักท่องเที่ยวให้มาจับจ่ายซื้อขายสินค้าและถ่ายรูปกับสถานีรถไฟท่าพระหลังเก่า โดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรมได้คัดเลือกพื้นที่ที่มีความพร้อม มีทุนทางวัฒนธรรมและความร่วมมือของชุมชน ต่อยอดขยายผลให้เกิดความยั่งยืนสร้างรายได้เกิดความ

เข้มแข็ง ซึ่งตลาดวัฒนธรรมท่าพระร้อยเป็นแห่งที่ 40 ของประเทศ ทำให้ตลาดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวมีคุณค่าทางวัฒนธรรม (เทศบาลตำบลท่าพระ, 2561)

ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญจึงได้ทำการวิจัยเรื่องการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนท่าพระ เพื่อรองรับการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดขอนแก่น อันจะก่อให้เกิดนักท่องเที่ยว นักทัศนศาสตร์ และคนในชุมชนเกิดความเข้าใจต่อคุณค่าของภูมิทัศน์วัฒนธรรมในพื้นที่ที่ควรอนุรักษ์ต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาขอบเขตภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนท่าพระ จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อประเมินความจริงแท้ของภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนท่าพระ จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนท่าพระ เพื่อรองรับการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การสำรวจและการศึกษา รวมถึงการประเมินความจริงแท้ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ของชุมชนท่าพระจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยมีขั้นตอนโดยเริ่มจากการกำหนดขอบเขตของภูมิทัศน์โดยใช้โปรแกรม ArcGIS 10.2 รัศมีที่ 5 กิโลเมตร และลงสำรวจพื้นที่เบื้องต้น เพื่อให้เข้าใจในสภาพบริบทพื้นที่ หลังจากนั้นเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยนำเกณฑ์ของเวน บาลเลน (Van Balen, 2008) ประกอบด้วยเกณฑ์ดังนี้ 1. ตำแหน่งและสถานที่ (Location and Setting) 2. รูปแบบและการออกแบบ (Form and Design) และ 3. หน้าที่และการใช้สอย (Use and Function) มาประยุกต์ใช้สำหรับการประเมินความจริงแท้ของภูมิทัศน์วัฒนธรรมและศึกษาแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชน

ท่าพระ จังหวัดขอนแก่น

ประชากร แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว กลุ่มที่ 2 ผู้ประกอบการภาคเอกชน กลุ่มที่ 3 พระสงฆ์ และกลุ่มที่ 4 ชุมชนท้องถิ่น

ตัวอย่าง สำหรับการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ เลือกสัมภาษณ์เฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีบทบาทในการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ประกอบการในชุมชนท่าพระ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 5 ผู้ประกอบการ กลุ่มที่ 3 พระสงฆ์ 1) เจ้าอาวาสหรือรองเจ้าอาวาส วัดท่าพระหงส์เทศประดิษฐ์ 2) เจ้าอาวาสหรือรองเจ้าอาวาส วัดเทพบูรณาราม 3) เจ้าอาวาสหรือรองเจ้าอาวาส วัดท่าพระเนา กลุ่มที่ 4 ชุมชนท้องถิ่นโดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) คือ อาศัยการแนะนำของกลุ่มตัวอย่างที่ได้เก็บข้อมูลไปแล้ว (ศิริลักษณ์ สุวรรณวงศ์, 2538) โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สัมภาษณ์ประชาชนท้องถิ่น จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้สำหรับงานวิจัย

เนื่องจากบทความวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และมีการตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาประเด็นสำคัญของแนวคำถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และตรวจสอบปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์จากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนท่าพระ จังหวัดขอนแก่น

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ บทความวิชาการหน่วยงานในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ประกอบการศึกษาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

การตรวจสอบข้อมูลผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งกระทำโดยการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งที่มาในด้านเวลา สถานที่และบุคคลที่แตกต่างกัน เพื่อพิจารณาว่า ถ้าเก็บข้อมูลต่างเวลา ต่างสถานที่ และผู้ให้ข้อมูลต่างคน จะยังได้ข้อมูลเหมือนเดิมหรือไม่ (Suphang Chantavanich, 2010)

การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนท่าพระ เพื่อรองรับการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดขอนแก่น โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการดำเนินงานวิจัย

ผลการดำเนินงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ตอนที่ 1 เพื่อศึกษาขอบเขตภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนท่าพระ จังหวัดขอนแก่น ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนท่าพระ จังหวัดขอนแก่น มีภูมิทัศน์วัฒนธรรมกับชุมชนที่มีลักษณะเด่นทางภูมิทัศน์และวัฒนธรรม เห็นได้จากการสร้างบ้านพักอาศัยในย่านการค้าบริเวณหลังสถานีรถไฟท่าพระ ซึ่งมีวิถีชีวิตประจำวันตามสภาพแวดล้อม มีการพัฒนาการใช้ที่ดินตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ ดังตัวอย่างบ้านเรือนที่อยู่บริเวณถนนพาณิชย์เจริญ ดังนั้นภูมิทัศน์วัฒนธรรมในตำบลท่าพระถือว่าเป็นภูมิทัศน์ที่เป็นผลมาจากสังคมดั้งเดิมทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ยังคงสภาพเดิม สามารถสรุปลักษณะที่สำคัญดังนี้คือ เขตพื้นที่ A (Zone A) คือพื้นที่บ้านท่าพระหลังสถานีรถไฟท่าพระ เขตพื้นที่ B (Zone B) คือ

พื้นที่บ้านหนองบัวดีหมี และเขตพื้นที่ C (Zone C) รายละเอียดต่อไปนี้เป็นพื้นที่ถนนมิตรภาพ และบ้านท่าพระเนาวิ์ ดัง

ภาพประกอบ 1 ผังสรุปขอบเขตพื้นที่ (Zone) สํารวจกายภาพเมืองเบื้องต้น

เขตพื้นที่ A (Zone A) (ภาพประกอบ

2)

1. พื้นที่สำรวจเป็นเขตย่านการค้าเก่าในอดีตที่มีการผสมผสานวัฒนธรรมมีอาคารพาณิชย์ใหม่และบ้านเรือนเก่า มีอาคารประเภทร้านขายสินค้าและอาหาร รูปแบบสถาปัตยกรรมเป็นแบบพื้นถิ่นอีสานแบบเรือนการค้า (ภาพหมายเลข 2) 2. ภูมิทัศน์ สภาพแวดล้อม และพื้นที่ทางวัฒนธรรม มีลักษณะเป็นตรอก ซอยระดับเส้นทางมีความสูงต่ำ แต่สามารถสัญจรด้วยทางเท้า จักรยาน จักรยานยนต์ และรถยนต์สามารถเข้าถึงได้ง่าย และมีวัดที่สำคัญอยู่ในบริเวณก่อตั้งขึ้นเมื่อราวปี พ.ศ.2498 คือวัดท่าพระหงษ์เทศประดิษฐ์ (ภาพหมายเลข 1) สถานีรถไฟท่าพระหลังเก่า (ภาพหมายเลข 3) และพิพิธภัณฑ์ชุมชน (ภาพหมายเลข 4)

เขตพื้นที่ B (Zone B) (ภาพประกอบ

3)

1. พื้นที่สำรวจเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจเนื่องจากเป็นพื้นที่สวนสาธารณะพื้นที่สีเขียวของท่าพระ มีพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมพักผ่อน

และออกกำลังกาย (ภาพหมายเลข 1) 2. ภูมิทัศน์สภาพแวดล้อม และพื้นที่ทางวัฒนธรรมมีลักษณะเป็นพื้นที่ที่ออกกำลังกายสำหรับชุมชน และยังเป็นที่ให้นักท่องเที่ยวมาพักผ่อนหย่อนใจเพื่อชมทิวทัศน์ อีกทั้งมีวัดที่สำคัญตั้งอยู่ คือวัดเทพปुरुณารามที่มีโบสถ์เก่าแก่อยู่ (ภาพหมายเลข 2)

เขตพื้นที่ C (Zone C) (ภาพประกอบ

4)

1. พื้นที่สำรวจเป็นแหล่งของดีท่าพระคือร้านไก่ย่างที่ขึ้นชื่อในชุมชนท่าพระ (ภาพหมายเลข 1) และศาสนสถานที่สำคัญของตำบลท่าพระ (ภาพหมายเลข 2-4) 2. ภูมิทัศน์ สภาพแวดล้อม และพื้นที่ทางวัฒนธรรมมีศาลเจ้าพ่อท่าพระเป็นศาลที่เคารพนับถือของคนไทยเชื้อสายจีน (ภาพหมายเลข 2) พระพุทธรูปองค์ใหญ่ หรือพระพุทธรูปหลวงพ่อโตโคตะมะรัตนะมุณีสีชมพู่ (ภาพหมายเลข 3) และวัดท่าพระเนาวิ์ที่มีอายุเก่าแก่ 100 ปี ซึ่งก่อตั้งในราวปีพ.ศ. 2433 นับจนถึงปัจจุบันเป็นเวลา 121 ปี (ภาพหมายเลข 4)

ภาพประกอบ 2 ลักษณะกายภาพขอบเขตพื้นที่ A (Zone A)

ภาพประกอบ 3 ลักษณะกายภาพขอบเขตพื้นที่ B (Zone B)

ภาพประกอบ 4 ลักษณะกายภาพขอบเขตพื้นที่ C (Zone C)

ผลการดำเนินงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ ตอนที่ 2 เพื่อประเมินความจริงแท้ของภูมิทัศน์วัฒนธรรม ชุมชนท่าพระ จังหวัดขอนแก่น ความจริงแท้ (Authenticity) เป็นประเด็นสำคัญประการหนึ่งในการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม การสื่อความหมายทรัพยากรทางวัฒนธรรมและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผลการศึกษา พบว่า

1. ตำแหน่งและสถานที่ (Location and Setting) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประวัติความเป็นมาของตลาดท่าพระร้อยปี พบว่า ตำแหน่งและสถานที่ของตลาดท่าพระร้อยปี เคยเป็นตลาดเก่าแก่ หรือเรียกอีกอย่างว่า “ชุมชนทางการค้า” ของภาคอีสาน และเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่อพยพมาจากอุบลราชธานี และมีอาชีพค้าขาย ซึ่งสมัยนั้นเรียกว่าตลาดหลังรถไฟ พ่อค้าแม่ค้าไม่ใช่มีเพียงแต่คนไทย ยังมีพ่อค้าคนจีนมาตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยด้วย จึงทำให้เกิดเป็นชุมชนขนาดใหญ่ขึ้น และมีการก่อสร้างบ้านเรือนเป็นบ้านไม้สองชั้นตามรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยเก่า ชั้นล่างสำหรับการค้าขาย ส่วนชั้นบนสำหรับอาศัย ซึ่งปัจจุบันมีอายุมากกว่า 100 ปี และยังคงรักษารูปแบบไว้

ข้อค้นพบที่เป็นผลจากการวิจัยดังกล่าวข้างต้นสามารถประเมินได้ว่าชุมชนท่าพระมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และสังคม (Historic Value) มีจุดเชื่อมโยงกันบริเวณที่เป็นตำแหน่งและสถานที่ตั้งตลาดท่าพระร้อยปีปัจจุบันกับตลาดท่าพระดั้งเดิม สำหรับคุณค่าด้านสังคม (Social Value) พบว่า ชุมชนท่าพระร้อยปี มีความรู้สึกผูกพันกับสถานที่ดั้งเดิม ทั้งสถานีรถไฟเก่า และบ้านเรือนไม้ หรือมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สถานที่ร่วมกัน

2. รูปแบบและการออกแบบ (Form and Design) เนื่องจากตำบลท่าพระเป็น เป็นพื้นที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รูปแบบทางสถาปัตยกรรมดั้งเดิมของบ้านเรือนไม้แถวดั้งเดิมของชุมชน จึงมีลักษณะเช่นเดียวกับ

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคอีสาน แต่สำหรับบ้านเรือนไม้แถวดั้งเดิมในพื้นที่ตลาดท่าพระร้อยปีจากการประเมินรูปแบบ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นรูปแบบทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคอีสาน “เรือนการค้า” สร้างขึ้นเพื่อการค้าขายที่ชั้นล่าง มีพื้นที่ด้านหลัง และชั้นบนเป็นพื้นที่สำหรับการอยู่อาศัย ซึ่งสอดคล้องกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ว่าตลาดท่าพระร้อยปี และเคยเป็นชุมชนทางการค้าภาคอีสานมาก่อน แต่ยังคงอนุรักษ์รูปแบบไว้ ถึงแม้จะมีการปรับปรุงเพื่อการใช้สอย แต่ยังคงสภาพดั้งเดิมไว้ ซึ่งสะท้อนถึงชีวิตของคนในชุมชน รวมถึงสภาวะภาคเหนืออดีตมีความเรียบง่ายไม่ซับซ้อน เน้นประโยชน์การใช้สอย มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบไปตามความจำเป็น นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นอิทธิพล ความนิยมด้านสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นในสมัยก่อน และยังทำให้คนในชุมชนทั้งรุ่นใหม่และรุ่นเก่ามีความตั้งใจที่จะอนุรักษ์บ้านไม้ในชุมชนท่าพระสำหรับอุโบสถศาสนสถานในตำบลท่าพระ ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ 5) ซึ่งปรากฏในรูปแบบทรงหลังคา การซ้อนชั้นหลังคา เครื่องลายองค์คือ ซ่อฟ้า ไบระกา หางหงส์ มังวงไอยรนาคสะดุ้ง ซึ่งการสร้างศาสนสถานแบบรัตนโกสินทร์มีการยกพื้นสูง การใช้เสาสี่เหลี่ยมย่อมุม แต่ใช้โค้งคิ้ว ทวยเป็นแบบอีสานยกฐานสูง และภายในวัดมีจิตรกรรมที่เล่าเรื่องความเป็นมา ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นตั้งแต่อดีตไว้บนฝาผนังได้อย่างสวยงาม

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น เหตุนี้จึงอาจสรุปได้ว่าชุมชนท่าพระมีภูมิทัศน์วัฒนธรรมในการนำรูปแบบและการออกแบบทางสถาปัตยกรรมมาใช้เป็นฐานทรัพยากรเพื่อการจัดการท่องเที่ยว คุณค่าด้านการใช้สอยร่วมสมัย (Contemporary Functional Value) เป็นรูปแบบทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคอีสาน “เรือนการค้า” สร้างขึ้นเพื่อการค้าขายที่ชั้นล่าง มีพื้นที่ด้านหลัง และชั้นบนเป็นพื้นที่สำหรับการ

อยู่อาศัย คุณค่าประวัติศาสตร์ (Historic Value) รูปแบบการออกแบบทางสถาปัตยกรรมสัมพันธ์กับประวัติความเป็นมาท้องถิ่นที่ว่า เคยเป็นชุมชนทางการค้าภาคอีสาน คุณค่าสังคม (Social Value) ชุมชนยังคงสภาพบ้านเรือนไม้ไว้ ตามความผูกพันและสำนึกการอนุรักษ์ไว้ คุณค่าด้านการศึกษา(Education Value) รูปแบบและ

การออกแบบสามารถเป็นแหล่งข้อมูลของการศึกษาด้านสถาปัตยกรรม และทักษะฝีมือในการออกแบบ

3. หน้าที่และการใช้สอย (Use and Function) เมื่อพิจารณาสถานที่ของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวนั้น สามารถแยกเป็นประเด็นได้ ดังตาราง 1

ตาราง 1 การเปรียบเทียบหน้าที่และการใช้สอยทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว

ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว	หน้าที่และการใช้สอย		ผู้ใช้
	อดีต	ปัจจุบัน	
ตลาดท่าพระ 100 ปี	ตลาด	ตลาด และแหล่งท่องเที่ยวถาวรบนสายวัฒนธรรม	- ชุมชนตำบลท่าพระและบริเวณใกล้เคียง - ผู้ประกอบการ - นักท่องเที่ยว/นักทัศนาจร
สถานีรถไฟท่าพระ(เก่า)	สถานีรถไฟท่าพระ	ศูนย์เรียนรู้ชุมชน	- ชุมชนตำบลท่าพระและบริเวณใกล้เคียง - นักท่องเที่ยว/นักทัศนาจร
พิพิธภัณฑ์ชุมชน	บ้านพักอาศัย	พิพิธภัณฑ์ชุมชน	- ชุมชนตำบลท่าพระ - นักท่องเที่ยว/นักทัศนาจร
วัดท่าพระเนา	เป็นศูนย์รวมความศรัทธาที่พึ่งทางใจ และจัดพิธีกรรมทางศาสนา		- ชุมชนตำบลท่าพระและบริเวณใกล้เคียง - นักท่องเที่ยว/นักทัศนาจร
วัดเทพบูรณาราม	เป็นศูนย์รวมความศรัทธาที่พึ่งทางใจ และจัดพิธีกรรมทางศาสนา		- ชุมชนตำบลท่าพระและบริเวณใกล้เคียง - นักท่องเที่ยว/นักทัศนาจร
วัดท่าพระหงษ์เทพประดิษฐ์	เป็นศูนย์รวมความศรัทธาที่พึ่งทางใจ และจัดพิธีกรรมทางศาสนา		- ชุมชนตำบลท่าพระและบริเวณใกล้เคียง - นักท่องเที่ยว/นักทัศนาจร
พระพุทธรูปองค์ใหญ่ (พระพุทธรูปหลวงพ่อโตโคตะมะรัตนะมุณีสีชมพู่)	เป็นศูนย์รวมความศรัทธาที่พึ่งทางใจ		- ชุมชนตำบลท่าพระและบริเวณใกล้เคียง - นักท่องเที่ยว/นักทัศนาจร
ศาลเจ้าพ่อท่าพระ	เป็นศูนย์รวมความศรัทธาที่พึ่งทางใจ		- ชุมชนตำบลท่าพระและบริเวณใกล้เคียง - นักท่องเที่ยว/นักทัศนาจร
หมีใหญ่	สวนสาธารณะ	สวนสาธารณะ	- ชุมชนตำบลท่าพระและบริเวณใกล้เคียง - นักท่องเที่ยว/นักทัศนาจร

จากตาราง 1 อธิบายได้ว่า ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวตำบลท่าพระ มีหน้าที่และการใช้สอยที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

1. ตลาดท่าพระร้อยปี หน้าที่และการใช้สอยในอดีต คือ ตลาด สมัยก่อนถือได้ว่าท่าพระเป็นชุมชนทางการค้าของภาคอีสาน มีการค้าขาย

ตั้งแต่ พ.ศ.2476 ส่วนใหญ่พ่อค้าแม่ค้านำของป่ามาจำหน่าย เช่น มะขามเปียก ครั้ง นุ่น ปอ และข้าว เป็นต้น ซึ่งมีพ่อค้าคนกลางนำสินค้าเหล่านั้นไปจำหน่ายที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งปัจจุบันก็ยังคงเป็นตลาด แต่มีสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นสำหรับชีวิตประจำวันหรือสินค้าที่ระลึก เป็นต้น

ถือได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวให้คนในชุมชนตำบลท่าพระและบริเวณใกล้เคียง รวมทั้งนักท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว เข้ามาเยี่ยมเยือนแหล่งท่องเที่ยว

2. สถานีรถไฟท่าพระ หน้าที่และการใช้สอยในอดีต คือ สถานีรถไฟ ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 และคงความเป็นเอกลักษณ์โบราณไว้ซึ่งมีอายุกว่า 87 ปี ซึ่งปัจจุบันนำไปเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่เกี่ยวกับสถานีรถไฟในอดีต ซึ่งคนในชุมชนท่าพระและบริเวณใกล้เคียง รวมทั้งนักท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว สามารถมาศึกษาเรียนรู้ความเป็นมาได้

3. พิพิธภัณฑ์ชุมชน หน้าที่และการใช้สอยในอดีต คือ บ้านพักอาศัยธรรมดา ซึ่งถูกปรับเปลี่ยนเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนท่าพระที่สำคัญแห่งหนึ่ง เป็นสถานที่ที่มีการรวบรวมประวัติความเป็นมาของตำบลท่าพระ ผลงานทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญของท่าพระ ภายในพิพิธภัณฑ์มีตั้งแต่ของใช้สมัยโบราณ อุปกรณ์ถ่ายหนังสมัยอดีต และมีการสะสมภาพเก่าและสะสมใบปิดหนัง หรือโปสเตอร์หนังมากกว่า 100 แผ่น ถือได้ว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนตำบลท่าพระและบริเวณใกล้เคียง รวมทั้งนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว

4. วัดท่าพระเนาว์ หน้าที่และการใช้สอยในอดีตและปัจจุบันคือ เป็นวัดที่มีความเก่าแก่ที่สุดของตำบล ซึ่งก่อตั้งในราวปีพ.ศ. 2433 นับจนถึงปัจจุบันเป็นเวลา 121 ปี เป็นศูนย์รวมความศรัทธา ที่พึ่งทางใจ และจัดพิธีกรรมทางศาสนาของคนในชุมชนตำบลท่าพระและบริเวณใกล้เคียง รวมทั้งนักท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว ได้เข้ามาสักการะเพื่อความเป็นสิริมงคล และชมความงดงามของวัด

5. วัดเทพปूरานาม หน้าที่และการใช้สอยในอดีตและปัจจุบันคือ เป็นศูนย์รวมความศรัทธา ที่พึ่งทางใจ และจัดพิธีกรรมทางศาสนา สร้างขึ้นจากความศรัทธาของชาวบ้าน โดยมีผู้ใช้

ได้แก่ คนในชุมชนตำบลท่าพระและบริเวณใกล้เคียง รวมทั้งนักท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว

6. วัดท่าพระหงษ์เทศประดิษฐ์ หน้าที่และการใช้สอยในอดีตและปัจจุบันคือ เป็นศูนย์รวมความศรัทธา ที่พึ่งทางใจ และจัดพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งภายในวัดมีจิตรกรรมที่เล่าเรื่องราวความเป็นมา ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นตั้งอดีตไว้บนฝาผนังได้อย่างสวยงาม โดยมีผู้ใช้ ได้แก่ คนในชุมชนตำบลท่าพระและบริเวณใกล้เคียง รวมทั้งนักท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว

7. พระพุทธรูปองค์ใหญ่ หรือพระพุทธรูปหลวงพ่อดโตโคตะมะรัตนะมุณีสีสมพวงค์ใหญ่ หน้าที่และการใช้สอยในอดีตและปัจจุบันคือ เป็นศูนย์รวมความศรัทธาที่พึ่งทางใจ ซึ่งชาวบ้านเรียกขานกันว่าหลวงพ่อดโตหรือพระใหญ่ เป็นพระพุทธรูปองค์ใหญ่สำหรับชุมชนท่าพระ เป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านทั้งตำบล รวมทั้งนักท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว

8. ศาลเจ้าพ่อท่าพระ หน้าที่และการใช้สอยในอดีตและปัจจุบันคือ เป็นศูนย์รวมความศรัทธา ที่พึ่งทางใจ เป็นศาลที่เคารพนับถือของคนไทยเชื้อสายจีน เป็นที่สักการะบูชาของคนในชุมชนตำบลท่าพระและบริเวณใกล้เคียง รวมทั้งนักท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว

9. หมีใหญ่ หรือ สวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรชมหาราชินี หน้าที่และการใช้สอยในอดีตและปัจจุบันคือ เป็นสวนสาธารณะที่ก่อสร้างขึ้นเพื่อร่วมเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ 9 ให้คนในท้องถิ่นได้ไปพักผ่อนหย่อนใจ รวมถึงเป็นแลนด์มาร์คของชุมชนท่าพระ

ผลการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ตอนที่ 3 เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนท่าพระ จังหวัดขอนแก่น

จากการประเมินความจริงแท้ของภูมิทัศน์วัฒนธรรมในประเด็นที่กล่าวไว้ข้างต้น ผู้วิจัยจึงสามารถนำเสนอแนะแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนท่าพระ จังหวัดขอนแก่น ดังนี้

มติที่ 1 แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์ หน่วยงานภาครัฐระดับท้องถิ่นควรมีการรวบรวมประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน ตามวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้คนในชุมชนเข้าใจถึงคุณค่า และควรปลูกฝังให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ตระหนักถึงคุณค่าของประวัติศาสตร์โดยสอดแทรกเนื้อหาในรายวิชาเรียน หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน ผู้ประกอบการธุรกิจเขตเทศบาลตำบลท่าพระ เพื่อสร้างความเข้าใจและจิตสำนึกในการอนุรักษ์พื้นที่การพัฒนา พื้นฟู และส่งเสริมในด้านการท่องเที่ยวเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งกระบวนการดังกล่าวต้องมีทรัพยากรบุคคลที่เป็นกลไกในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำไปปฏิบัติอย่างถูกวิธีมีกระบวนการ และมีความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว มีการจัดงานส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวให้มีงานเทศกาลประจำปีเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของท่าพระให้แก่นักท่องเที่ยวให้ทราบถึงคุณค่าของพื้นที่และประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน โดยสนับสนุนให้คนในชุมชนช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของตนเอง และถ่ายทอดหรือบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยว ในการถ่ายทอดความเป็นเอกลักษณ์ให้กับสาธารณชนให้เห็นคุณค่าความมีเอกลักษณ์ของชุมชน

มติที่ 2 แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้านศาสนสถานที่สำคัญ ได้แก่ วัดท่าพระเนาวิ วัดเทพปูนาราม วัดท่าพระหงส์เทศประดิษฐ์ พระพุทธรูปองค์ใหญ่หรือพระพุทธรูป

รูปหลวงพ่อดโตโคตะมะรัตนมุนีสีชมพู่ และศาลเจ้าพ่อท่าพระ ถึงแม้จะมีหน่วยงานภาครัฐระดับท้องถิ่นที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการบูรณะ บำรุง และซ่อมแซม แต่การบูรณะนั้นควรต้องกลับมาให้อยู่ในรูปแบบเดิม เพื่อรักษาเป็นศูนย์รวมความศรัทธา ที่พึงพอใจและสร้างจิตสำนึกดูแลรักษาสถานที่สำคัญของคนในพื้นที่ ตลอดจนนักท่องเที่ยวและนักทัศนาจร

มติที่ 3 แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้านอาคารบ้านเรือน สิ่งปลูกสร้าง ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญของชุมชนทั้งที่อยู่ในย่านการค้าและบริเวณใกล้เคียง รวมถึงกลุ่มอาคารพาณิชย์ของเอกชน โดยเสนอแนะให้มีการสำรวจพื้นที่จัดทำเป็นผังชุมชน รวมถึงการสืบค้นและจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์เป็นส่วนกลางของชุมชน รวมถึงจัดตั้งโครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ตลาดท่าพระถนนวัฒนธรรม โดยมีทรัพยากรบุคคลที่เป็นกลไกในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำไปปฏิบัติอย่างถูกวิธีมีกระบวนการ และมีความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยวเพื่อฟื้นฟูกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวและนักทัศนาจรได้กลับมาเยี่ยมชมอีกครั้ง

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนท่าพระ เพื่อรองรับการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดขอนแก่น มีประเด็นที่ผู้วิจัยนำมาสรุปและอภิปราย ดังนี้

จากผลดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ตอนที่ 1 การศึกษาขอบเขตภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนท่าพระ จังหวัดขอนแก่น พบว่า ชุมชนท่าพระ จังหวัดขอนแก่นมีขอบเขตภูมิทัศน์วัฒนธรรม 3 ขอบเขต (Zone) ประกอบด้วย เขตพื้นที่ A (Zone A) มีสถานที่สำคัญคือ ย่านการค้าเก่าผสมผสานกับอาคารบ้านเรือน วัดท่าพระหงส์

เทศประดิษฐ์ สถาปัตยกรรมไฟหลังเก่า และพิพิธภัณฑสถานชุมชน เขตพื้นที่ B (Zone B) เป็นเขตพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นพื้นที่ออกกำลังกายและพักผ่อนหย่อนใจ มีสถานที่สำคัญคือ สวนสาธารณะหมีใหญ่ และวัดเทพปฐมนาราม และเขตพื้นที่ C (Zone C) เป็นเขตพื้นที่ที่มีสถานที่สำคัญคือ ร้านไก่ย่างท่าพระ ศาลเจ้าพ่อท่าพระ พระพุทธรูปองค์ใหญ่หรือพระพุทธรูปหลวงพ่อดโคตะมะรัตนะมุณีสีชมพู่ และวัดท่าพระเนาวิ ซึ่งสอดคล้องกับ เกรียงไกร เกิดศิริ (2551) กล่าวว่าการจัดขอบเขตพื้นที่เป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมของกลุ่มชน (Ethnographic Landscape) เป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่แสดงความสัมพันธ์กับกลุ่มคนที่ใช้พื้นที่นั้นๆ ในแง่ของประเพณีรวมถึงมีความหมายและคุณค่าในแง่ของพื้นที่ทางจิตวิญญาณ และแสดงให้เห็นถึงสายสัมพันธ์ระหว่างระบบธรรมชาติที่มีพลวัต และส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนหลากหลายกลุ่ม ผ่านกาลเวลา เช่น ภูมิวัฒนธรรมของชาวมอญที่เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ แวรวี ลากเกิน และรุ่งทิพย์ พุ่มดนตรี (2561) การศึกษาในเรื่องของภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชาวสวนเมืองนนท์ ทำให้เข้าใจถึงการดำรงชีวิตมนุษย์ในการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน ชุมชน ลักษณะภูมิศาสตร์ ดิน น้ำ อากาศ ที่ธรรมชาติสรรสร้างขึ้นและเป็นตัวกำหนด โดยชาวสวนเมืองนนท์ได้มีวิธีการเรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติ ซึ่งได้มีการนำความรู้หรือภูมิปัญญามาปรับและประยุกต์ใช้ให้เข้ากับวิถีชีวิตในการประกอบอาชีพ สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิตสังคม

ผลดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ตอนที่ 2 การประเมินความจริงแท้ของภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนท่าพระ จังหวัดขอนแก่น พบว่าชุมชนท่าพระ จังหวัดขอนแก่น มีการสื่อความหมายข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เป็นจริงเกี่ยวกับตำแหน่งและสถานที่ตั้งของชุมชนตลาดรถไฟท่าพระดั้งเดิมและตลาดท่าพระร้อยปีปัจจุบัน เพื่อ

ให้นักท่องเที่ยวได้ทราบข้อมูลผ่านการนำเสนอในรูปแบบต่างๆ ด้วยเทคนิคสื่อความหมายข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่เน้นการนำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แสดงถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างชุมชนตลาดรถไฟดั้งเดิมกับชุมชนตลาดท่าพระร้อยปีปัจจุบัน รวมไปถึงบริบทวิถีชุมชน สังคมและวัฒนธรรมโดยรอบ ด้วยเหตุนี้จึงอาจสรุปได้ว่าแนวทางการจัดการท่องเที่ยวดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการข้อที่ 4 ของกฎบัตรอิโคโมส (ICOMOS Charter) ซึ่งเสนอโดยสภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ (International Council on Monuments and Site) ที่เน้นย้ำให้การสื่อความหมายทรัพยากรทางวัฒนธรรมจะต้องให้ความสำคัญกับประเด็นความจริงแท้ที่สัมพันธ์กับบริบทต่างๆ โดยรอบ ดังที่เสนอแนะไว้ว่า “การสื่อความหมายและการนำแหล่งมรดกวัฒนธรรมจะต้องเคารพต่อหลักการพื้นฐานว่าด้วยความเป็นแท้ตามสาระที่ปรากฏในเอกสาร Nara Document ค.ศ.1994 (ICOMOS, 2007) ซึ่งสอดคล้องกับ UNESCO (2017) ที่กล่าวว่าภูมิทัศน์ที่ได้รับการออกแบบและสร้างสรรค์อย่างตั้งใจโดยมนุษย์ (Landscape Design and Created Intentionally by Man) ซึ่งรวมถึงสวนสาธารณะที่สร้างขึ้นเพื่อเหตุผลทางสุนทรีย์ ซึ่งส่วนมากมักจะเกี่ยวข้องกับศาสนาหรืออนุสรณ์สถาน

สำหรับผลการวิจัยตอนที่ 3 พบว่าการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม มิติที่ 1 แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปราณอม ดันสุขานันท์ (2559) พบว่า การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์เป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลให้มีการพัฒนาด้านการจัดการภูมิประเทศเดิมให้มีการใช้สอยพื้นที่ให้เกิดประโยชน์ มิติที่ 2 แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้านศาสนสถานที่สำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนากกร อนุรักษ์ และชัยสิทธิ์ ด่านกิตติกุล (2560) พบว่า แนวทาง

การจัดการองค์ประกอบทางวัฒนธรรมด้านศาสนสถาน โบราณสถานและเทวสถานที่สำคัญ ถึงแม้จะมีหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลพื้นที่ ด้านการบูรณะซ่อมแซม แต่การบูรณะควรต้องกลับมาให้อยู่ในรูปแบบเดิม การใช้วัสดุที่ใกล้เคียงกับของเดิม เพื่อรักษาคุณค่าทางจิตใจของสถานที่และสร้างจิตสำนึกดูแลรักษาสถานที่สำคัญของคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยว มิติที่ 3 แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้านอาคารบ้านเรือน สิ่งปลูกสร้าง เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับแนวคิดของเกรียงไกร เกิดศิริ (2551) ที่กล่าวว่าแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม ได้มีการใช้เกณฑ์ของระดับความเข้มข้นของการที่มนุษย์เข้าไปจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิต ตามแนวความคิดเป็นภูมิทัศน์ ประกอบด้วย 1.การจัดการแบบภูมิทัศน์นำวัฒนธรรม เป็นการจัดการแบบพึ่งพาหลักของภูมิทัศน์วัฒนธรรมพื้นถิ่นมากกว่าที่มนุษย์มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลง 2.การจัดการแบบภูมิทัศน์นำวัฒนธรรม กึ่งเมืองกึ่งชนบท มีลักษณะที่สำคัญ คือ ชุมชนมีการพัฒนามากขึ้นตามยุคสมัยแต่ยังคงให้คุณค่ากับสภาพแวดล้อมของชุมชนดั้งเดิม และ 3. การจัดการแบบวัฒนธรรมนำภูมิทัศน์ เป็นการจัดการภูมิทัศน์เมืองต่างๆ เนื่องจากมนุษย์ตั้งถิ่นฐานมา ยาวนานจึงต้องมีการปรับสภาพภูมิประเทศให้ตอบสนองกับการดำเนินชีวิตจากชุมชนขนาดเล็กเป็นชุมชนเมืองขนาดใหญ่

สรุป

สรุปผลการศึกษาขอบเขตภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนท่าพระ จังหวัดขอนแก่น สรุปได้ว่าชุมชนท่าพระ จังหวัดขอนแก่นมีขอบเขตภูมิทัศน์วัฒนธรรม 3 ขอบเขต (Zone) ประกอบด้วยเขตพื้นที่ A (Zone A) มีสถานที่สำคัญคือ ย่านการค้าเก่าผสมผสานกับอาคารบ้านเรือน วัดท่าพระหงส์เทศประดิษฐ์ สถานีรถไฟหลังเก่า และ

พิพิธภัณฑ์ชุมชน เขตพื้นที่ B (Zone B) เป็นเขตพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นพื้นที่ที่ออกกำลังกายและพักผ่อนหย่อนใจ มีสถานที่สำคัญคือ สวนสาธารณะหมีใหญ่ และวัดเทพปรุณาราม และเขตพื้นที่ C (Zone C) เป็นเขตพื้นที่ที่มีสถานที่สำคัญ คือ ร้านไก่อ่างท่าพระ ศาลเจ้าพ่อท่าพระ พระพุทธรูปองค์ใหญ่หรือพระพุทธรูปหลวงพ่อโตโคตะมะรัตนมุนีสีชมพู และวัดท่าพระเนา

สรุปผลการประเมินความจริงแท้ของภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนท่าพระ จังหวัดขอนแก่น สรุปได้ว่า ชุมชนท่าพระ จังหวัดขอนแก่น มีการสื่อความหมายข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เป็นจริงเกี่ยวกับตำแหน่งและสถานที่ตั้งของชุมชนตลาดรถไฟท่าพระดั้งเดิมและตลาดท่าพระร้อยปีปัจจุบัน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ทราบข้อมูลผ่านการนำเสนอในรูปแบบต่างๆ ด้วยเทคนิคสื่อความหมายข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่เน้นการนำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แสดงถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างชุมชนตลาดรถไฟดั้งเดิมกับชุมชนตลาดท่าพระร้อยปีปัจจุบัน รวมไปถึงบริบทวิถีชุมชน สังคมและวัฒนธรรมโดยรวม

สรุปผลการเสนอแนะแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนท่าพระ เพื่อรองรับการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดขอนแก่น สรุปได้ตั้งประเด็นต่อไปนี้ มิติที่ 1 แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์ มิติที่ 2 แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้านศาสนสถานที่สำคัญและมิติที่ 3 แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้านอาคารบ้านเรือน สิ่งปลูกสร้าง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 2 ระดับคือข้อเสนอแนะระดับนโยบายและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้รวมถึงข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 เพื่อเป็นแนวทางในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวของตำบลท่าพระ จังหวัดขอนแก่น อย่างเป็นรูปธรรมควรมีการบรรจุเรื่องแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตำบลท่าพระไว้ในยุทธศาสตร์นโยบาย และงบประมาณของเทศบาลตำบลท่าพระ และจังหวัดขอนแก่น และควรมีประชาสัมพันธ์เพื่อรับฟังแนวคิดและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นต่อการขับเคลื่อนแผนการท่องเที่ยว

1.2 ควรมีปฏิทินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนท่าพระ เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยว

1.3 สนับสนุนให้มีการจัดอบรมและพัฒนาคนในชุมชนด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่และการบริหารจัดการ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเรื่องพฤติกรรมนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น

2.2 ควรมีการวิจัยเรื่องขีดความสามารถในการรองรับของสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนท่าพระ

2.3 ควรมีการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบและพัฒนาพื้นที่เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนท่าพระ จังหวัดขอนแก่น

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงไกร เกิดศิริ. (2551). *ชุมชนกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 1). อู่ชาดเนย์. งานท่องเที่ยวและวิเทศสัมพันธ์. (2562). *เที่ยวขอนแก่น เที่ยวได้ทั้งปี*. บริษัท เพ็ญพรินตัง จำกัด. เทศบาลตำบลท่าพระ. (2561). *ท่าพระร้อยปีในความทรงจำ*. หจก.ขอนแก่นการพิมพ์. ธนากร อนุรักษ์ และชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล. (2560). ภูมิทัศน์วัฒนธรรมย่านถนนราชดำเนิน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(1), 2156-2172. ปราณอม ดันสุขานนท์. (2559). *การอนุรักษ์ชุมชนเมือง*. สำนักพิมพ์แม่โจ้. ศิริลักษณ์ สุวรรณวงศ์. (2538). *ทฤษฎีและเทคนิคการสัมภาษณ์อย่าง*. โอเดียนสโตร์. อนุวัฒน์ การถัก และทรงยศ วีระทวีมาศ. (2558). ภูมิทัศน์วัฒนธรรม: ความหมาย พัฒนาการทางแนวคิด และทิศทางการศึกษาวิจัย. *วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 14(2), 1-12.
- Buckley, R., Ollenburg, C., & Zhong, L. (2008). Cultural landscape in Mongolian tourism. *Annals of Tourism Research*, 35(1), 47–61.
- ICOMOS. (2007). *Ename charter: The ICOMOS charter for the interpretation and presentation of cultural heritage sites*. <http://www.enamecharter.org>.
- Pooksirinapa. (2013). *Cultural landscape*. <https://pooksirinapa.wordpress.com>.
- Suphang Chantavanich. (2010). *Qualitative data analysis*. Chulalongkorn University Press.
- UNESCO. (2009). *Hoi An protocols for the best conservation practice in Asia: Professional Guidelines for assuring and preserving the authenticity of heritage site in the context of Asia*. Bangkok: UNESCO Bangkok, 2009, 13-14.
- UNESCO. (2017). *Cultland*. Accessed June 13, 2020. Retrieved from <http://whc.unesco.org/exhibits/categories.html>

Van Balen. (2008). The Nara grid: An evaluation scheme based on the Nara Document on Authenticity. *Association for Preservation Technology International (APT) Bulletin*, 39-45.